

Arbetsmarknadsdepartementet

A2017/00714/ARM

a.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm den 7 juli 2017

Remissyttrande

Ett arbetsliv i förändring – hur påverkas ansvaret för arbetsmiljön?, SOU 2017:24

Arbetsgivaralliansen och Arbetsgivarföreningen KFO (KFO) är två fristående och medlemsstyrda arbetsgivarorganisationer som tillsammans organiserar cirka 7 400 arbetsgivare av kooperativ, ideell och idéburen karaktär med cirka 150 000 anställda.

Värderingsstyrda, långsiktiga och hållbara verksamheter som ägs och styrs av sina medlemmar. Tillsammans representerar vi civilsamhällets arbetsgivare och branscherna fristående skolor, förskolor och fritidshem, utbildning och folkbildning, personlig assistans, arbetsintegrerande sociala företag, folkrörelse, vård och omsorg. Dessutom representerar vi försäkringsverksamhet, handel, idrott, industri och fastighetsförvaltning, petroleumhandel, tjänsteföretag, trossamfund och ekumeniska organisationer, upplevelse och kultur.

Arbetsgivaralliansen och KFO har tagit del av utredningen Ett arbetsliv i förändring – hur påverkas ansvaret för arbetsmiljön?, SOU 2017:24, och lämnar här våra gemensamma synpunkter på utredningens slutsatser och förslag.

Allmänna synpunkter

Enligt utredningen är de mest centrala utmaningarna i förhållande till de nuvarande bestämmelserna om arbetsmiljöansvar den oklara ansvarsfördelningen, den organisatoriska och sociala arbetsmiljön och den delvis förändrade strukturen på den svenska arbetsmarknaden.

Övergripande saknar vi en mer genomgripande analys av på vilket sätt en bra arbetsmiljö kan skapas i det moderna arbetslivet samt hur samverkan i det förebyggande arbetsmiljöarbetet där kan främjas. Mycket har hänt i arbetslivet sedan arbetsmiljölagen tillkom 1978. Både företagsformer och sätt att organisera arbete varierar allt mer och rörlighet blir allt vanligare. Vi ser med viss

oro på att fackligt engagemang hos arbetstagare minskar och att skyddsombud saknas på många arbetsställen. Arbetstagarnas roll och ansvar i arbetsmiljön tycker vi också saknas i utredningen.

Behovet av kunskapsbaserad forskning inom arbetsmiljöområdet är stort för att kunna stödja fortsatt positiv utveckling. De slutsatser som dras i promemorian hade behövt stöd av arbetsmiljöforskningen. Därför välkomnar vi regeringens utredning – Ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö, SOU 2017:28.

Arbetsgivaralliansen och Arbetsgivarförbundet KFO förordar att ett nationellt kunskapscentrum skapas om arbetsmiljö och att centrumet följer förändringarna som sker på arbetsmarknaden när det gäller arbetsmiljön, särskilt för mindre arbetsgivares verksamhet.

Sammanfattning

Arbetsgivaralliansen och KFO:

- är positiva till samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i arbetsmiljöarbetet och till att skyddsombud finns
- delar i stort utredningens beskrivning hur strukturer på arbetsmarknaden förändras och att nuvarande ansvarsregler i arbetsmiljölagstiftningen utsätts för utmaningar i det moderna arbetslivet
- delar inte utredningens slutsatser att det kan krävas att ansvarsbestämmelserna i dagens arbetsmiljöregelverk, vad gäller arbetsgivar- och arbetstagarbegreppen och samverkan, behöver genomgå en förnyelse. Vi kan inte heller se att rådighetsansvaret ska utökas
- delar inte utredningens uppfattning om att det finns skäl att lyfta fram den roll som kollektivavtalade lösningar kan ha för personer som är andra än arbetstagare
- anser att arbetstagares ansvar för sin egen arbetsmiljö ökar när arbete utförs för arbetsgivares räkning på platser som ligger utanför arbetsgivarens kontroll
- anser att ökad kunskap behövs, och att även Arbetsmiljöverket har ett stort pedagogiskt uppdrag att fylla med kunskap om olika arbetsmiljöfrågor
- avstyrker utredningens förslag om utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud

Det moderna arbetslivet

Det moderna arbetslivet innebär nya företeelser som inte fanns eller var lika vanliga när arbetsmiljölagen trädde i kraft 1978. Utifrån utredningens direktiv har utredaren försökt kartlägga vissa företeelser och för dessa särskilt pekat på vissa risker och utmaningar ur ett arbetsmiljöperspektiv.

Arbetsmiljölagstiftningen bygger i stort på att det finns arbetsgivare och arbetstagare samt arbetsställe. Det är arbetsgivaren som bär det största ansvaret för att arbetsmiljölagstiftningen efterlevs. Promemorian tar upp exempel där det kan finnas en oklar ansvarsfördelning om vem som bär arbetsmiljöansvaret. Det som nämns är bland annat så kallade egenanställningar och olika slags arbete som utförs på distans med stöd av digital teknik.

Utredningen konstaterar samtidigt att de nya sätt att utföra och organisera arbetet på som utvecklats under senare tid har ändå inte nämnvärt ändrat förutsättningarna på arbetsmarknaden. En klar majoritet av de sysselsatta är fortfarande arbetstagare med en tillsvidareanställning. Tidsbegränsade anställningar har visserligen ökat med några procentenheter sett över en längre tid men kan inte sägas ha genomgått någon omvälvande förändring de senaste decennierna. Till exempel har inhyrd arbetskraft kontinuerligt vuxit sedan det blev tillåtet på 1990-talet. I fråga om nyare fenomen såsom exempelvis egenanställning finns indikationer på att det är arbetsformer som växer i popularitet. Men det verkar inte vara utbrett att dessa arbetsformer används för att försörja sig på heltid.

Vissa andra förändringar på arbetsmarknaden framträder tydligare. Den betydelse som småföretag och mindre verksamheter har för sysselsättningen är bland annat en sådan förändring.

Utredaren lyfter att det är viktigt är att alla personer som utför arbete har ett regelverk att falla tillbaka på som täcker in och skyddar deras arbetsituation. Mot denna bakgrund skriver utredaren att det kan krävas att ansvarbestämmelser i dagens arbetsmiljöregelverk genomgår en förnyelse.

Ansvarsfördelningen

För att möta utmaningarna i det moderna arbetslivet anger utredningen att de kan finnas behov att vidta vissa åtgärder såsom att utöka rådighetsansvaret, se över arbetsgivar- och arbetstagarbegreppet och samordningsfrågor. I dessa frågor behövs en djupare analys än den som utredningen ger för att kunna ta ställning till om några förändringar är nödvändiga.

Arbetsgivaralliansens och KFOs uppfattning är att arbetsmiljöregelverket i dagsläget inte behöver någon översyn eller förnyelse för att tydliggöra ansvarbestämmelserna. Sverige har ett fungerande system avseende begreppen arbetsgivare och arbetstagare, samordning samt ett regelverk för egenföretagare. Begreppen är dessutom starkt förbundna med övrig lagstiftning som reglerar arbetslivet.

Utredningen anser att det finns skäl att lyfta fram den roll som kollektivavtalade lösningar kan ha. Utredaren menar att system som möjliggör för personer som utför arbete i vissa nya arbetsformer att organisera sig och förhandla kollektivt skulle öppna möjligheter att hitta olika typer av anpassade lösningar och skydd genom kollektivavtal.

Arbetsgivaralliansen och KFO anser inte att personer som utför arbete i nya arbetsformer ska kunna förhandla kollektivt, utan att vara arbetstagare. Kollektiva förhandlingar avser förhållandet

mellan arbetsgivare och arbetstagare, och det förhållandet bygger den arbetsrättsliga lagstiftningen på.

Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön

Frågor inom arbetslivet som berör den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är av stor betydelse för verksamhetens utveckling. Arbetsgivaren har huvudansvaret, men alla behöver vara delaktiga i arbetet med att skapa och bibehålla en god arbetsmiljö.

Ökad kunskap hos berörda aktörer om arbetsgivaransvar och samordning i arbetsmiljöarbetet behövs och kommer att behövas framöver. Vi som arbetsgivarorganisationer bidrar med det vi kan utifrån våra resurser till att på olika sätt stödja arbetsgivare i deras arbetsgivaransvar. Till detta behöver Arbetsmiljöverket fortsätta att utveckla stöd och information på ett pedagogiskt sätt till arbetsgivare, gärna även anpassat till olika branscher. Särskilt mindre verksamheter kan behöva ett gott stöd för att klara av sitt uppdrag. Ett mer positivt tonläge i frågor om arbetsmiljö och arbetsmiljöarbete behövs också i syfte att stimulera och stödja en mer främjande utveckling.

Arbetstagarens ansvar för sin egen arbetsmiljö får allt större betydelse om arbete utförs på olika platser som arbetsgivaren varken råder över eller kan påverka. Särskilt om detta framöver sker i allt större omfattning.

Arbetsgivaralliansen och KFO anser att arbetstagarens roll och bidrag i det förebyggande arbetsmiljöarbetet behöver få en mer tydlig och framträdande roll, särskilt när arbete utförs på platser som arbetsgivaren varken kan styra över eller påverka.

Föreslagen utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud

Utredningen hade i direktiven uppdrag att se över och lämna förslag till hur de regionala skyddsombudens tillträdesrätt skulle kunna utökas. Regionala skyddsombud utses av arbetstagarorganisationer. De är utomstående fackliga aktörer vars huvudsakliga uppdrag är att ge stöd och hjälp i arbetsmiljöarbetet på arbetsplatser där de inte själva arbetar. Enligt gällande regler har ett regionalt skyddsombud endast tillträdesrätt till arbetsställen där de har egna fackliga medlemmar. Det måste dock finnas ett kollektivavtal mellan arbetstagarorganisationen och arbetsgivaren. Om skyddskommitté finns har inte ett regionalt skyddsombud någon tillträdesrätt. När detta fungerar bra är stödet som en arbetsgivare kan få av ett regionalt skyddsombud till godo för det lokala arbetsmiljöarbetet.

Utredningens förslag är att krav på att arbetstagarorganisationen ska ha en medlem på arbetsstället slopas.

Som arbetsgivarorganisationer får vi i vår arbetsrättsliga rådgivning in ärenden från våra medlemmar där regionalt skyddsombud kliver in på arbetsplatser och utger sig för att vara någon slags "myndighetsperson" och då uppfattas gå utöver sina befogenheter. Det händer även att ett region-

alt skyddsombud ställer krav på att arbetsgivaren ska vidta ett antal åtgärder utan att sätta sig in i hur det lokala arbetsmiljöarbetet fungerar vid arbetsplatsen. Dessa situationer främjar inte god samverkan. Beteendet riskerar bidra till att både arbetsgivare och arbetstagare vid arbetsstället uppfattar besöket som intrång, känner sig överkörda och omyndigförklarade i det arbetsmiljöarbete som de redan bedriver, istället för att det ska gynna ett gott arbetsmiljöarbete.

Arbetsgivaralliansen och KFO anser att utredningens förslag inte kommer att bidra till någon förbättring av ovan beskrivna situationer där det blir problem. Genom förslaget riskerar arbetsmiljöarbetet att lösgöras från det lokala arbetet och samverkan på arbetsstället, där frågorna faktiskt hör hemma, för att istället flyttas till att bli en facklig fråga och ett fackligt arbete. Vi tror inte att detta gynnar en positiv utveckling. Uppdraget, som har ett gott syfte, riskerar att bli något helt annat.

Vi anser att istället för utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud bör fokus ligga på att hitta vägar som underlättar för arbetsgivare och arbetstagare att skapa en god arbetsmiljö inom ramen för det lokala arbetsmiljöarbetet vid arbetsstället. Delar av våra medlemmar har samverkansavtal till stöd för det lokala arbetsmiljöarbetet och detta kan vara en annan lösning på frågan. Utöver samverkansavtal bidrar ökad kunskap till att främja lokalt arbetsmiljöarbete.

Arbetsgivaralliansen och KFO kan inte se några skäl till att befintlig ordning ska ändras och avstyrker därför förslaget om utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud.

Konsekvenser för arbetsgivare

Promemorians konsekvensbeskrivning saknar analys över på vilket sätt förslaget om utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud skulle kunna bidra till att onödiga konfliktsituationer, som vi beskrivit ovan, riskerar att öka. Att regionala skyddsombud går utöver sina befogenheter och agerar i likhet med en inspektör från Arbetsmiljöverket tror vi inte kommer att upphöra i och med att förslaget träder i kraft.

Vi ser positivt på samverkan i arbetsmiljöarbetet och att skyddsombud finns. Men vi har svårt att se på vilket sätt det lokala arbetsmiljöarbetet skulle främjas av förslaget. Vi kan inte heller se på vilket sätt förslaget skulle få positiva konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet eller minskad förekomst av arbetsmiljöbrott som utredningen menar.

För Arbetsgivarföreningen KFO och Arbetsgivaralliansen

Petter Skogar
Arbetsgivarföreningen KFO

Hans-Göran Elo
Arbetsgivaralliansen

Kerstin Wisemo
Sakkunnig arbetsmiljö och socialförsäkring
Arbetsgivaralliansen/Arbetsgivarföreningen KFO